

13. Чередниченко О. І. Міжкультурні аспекти перекладу / О. І. Чередниченко // Мовні і концептуальні картини світу : Збірка наук. праць. Спец. Випуск : Мови, культури, переклад у контексті європейського співробітництва : Міжнародна конференція. Доповіді. – 2001. – С. 485–489.
14. Чернышева И. И. Фразеология современного немецкого языка / Чернышева И. И. – М. : Высшая школа, 1970. – 200 с.
15. Шадрин Н. Л. Перевод фразеологических единиц и сопоставительная стилистика / Шадрин Н. Л. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1991. – 221 с.
16. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика / Швейцер А. Д. – Москва : Военное изд-во Министерства обороны СССР, 1973. – 280 с.
17. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. – 21. Auflage. / [F. Kluge]. – Berlin, New York : Walter de Gruyter, 1975. – 915 S.
18. Hansen G. Die Rolle der fremdsprachlichen Kompetenz / G. Hansen // Handbuch Translation. – Tübingen : Stauffenburg Verlag, 1998. – S. 341–343.
19. Nord Ch. Das Verhältnis des Zieltexes zum Ausgangstext / Ch. Nord // Handbuch Translation. – Tübingen : Stauffenburg Verlag, 1998. – S. 141–144.
20. Resch R. Die Rolle der muttersprachlichen Kompetenz / R. Resch // Handbuch Translation. – Tübingen : Stauffenburg Verlag, 1998. – S. 343–345.
21. Seiler F. Deutsche Sprichwörterkunde / Seiler F. – München : Vogelverlag, 1922. – 421 S.
22. Snell-Hornby M. Translation (Übersetzen/Dolmetschen) / M. Snell-Hornby // Translationswissenschaft // Handbuch Translation. – Tübingen : Stauffenburg Verlag, 1998. – S. 37–38.
23. Witte H. Die Rolle der Kulturkompetenz / H. Witte // Handbuch Translation. – Tübingen : Stauffenburg Verlag, 1998. – S. 345–348.

УДК 811.111'37

Волченко О.М., Лоценова І.Ф.
(Миколаїв, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ ВТОРИННОЇ ПРЕДИКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

В статті досліджуються засоби передачі англійських конструкцій з безособовими формами дієслова, які є безеквівалентними для української мови.

Ключові слова: *безособові форми дієслова, інфінітив, герундій, дієприкметник, вторинна предикація, засоби перекладу.*

В статье исследуются средства передачи английских конструкций с безличными формами глагола, которые являются безэквивалентными для украинского языка.

© Волченко О.М., Лоценова І.Ф., 2013

Ключевые слова: *безличные формы глагола, инфинитив, герундий, причастие, вторичная предикация, способы перевода.*

In the article the means of non-finite construction realization are studied. These constructions are non-equivalent in Ukrainian.

Key words: *non-finite forms of the verb, infinitive, gerund, participle, secondary predication, translation means.*

Актуальність дослідження зумовлена постійним зростанням наукового інтересу до функціонування конструкцій з безособовими формами дієслова у перекладі, які також іменують синтаксичними структурами вторинної предикації (далі СВІП), оскільки вони характеризуються регулярною реалізацією в англійській мові та не мають прямих відповідників в українській. До них належать структури, що відомі як складний додаток (Complex Object), складний підмет (Complex Subject), інфінітивна конструкція з прийменником for (For-to-Infinitive Construction), абсолютна дієприкметникова конструкція (Absolute Participial Construction) і герундіальна предикативна конструкція (Gerundial Predicative Construction).

Усі названі одиниці мають різне граматичне оформлення, проте характеризуються, як зазначає І.Д. Карамішева, спільною рисою, а саме неузгодженістю суб'єктно-предикатних відношень у їхній поверхневій структурі [1]. За своєю природою кожне предикативне утворення має декілька центрів. Вони складаються з більш ніж одного граматичного елемента (морфем або слів), кожен з яких несе частину змісту, що співвідноситься з центром. Зазначимо, що будь-яка структура вторинної предикації функціонує лише в межах речення, тобто за наявності структури первинної предикації.

У цій статті ми поставили за мету проаналізувати засоби передачі СВІП під час перекладу українською мовою роману С. Кінга «Острів Дума».

Аналіз наукових джерел доводить, що в лінгвістиці було проведено ряд досліджень, в яких комплексно розглядалися граматична сутність і функціонування СВІП (Г.Т. Ісаєва, З.В. Сулимовська). Їх також вивчали у межах простого речення (І.І. Прибиток, Н.М. Сазонова), як предикативні словосполучення (Л.С. Бархударов, Е.Я. Мороховська), як предикативні комплекси (Н.О. Кобріна, О.О. Корнеєва) тощо. Однак питання інвентарю цих структур неузгоджене, а також відсутня їхня класифікація, яка базувалася б на єдиному критерії.

Необхідно зазначити, що речення з СВІП містять два плани предикації: первинна предикація – у розгорнутому вигляді, вторинна – у згорнутому, підпорядкована первинній предикації у структурно-граматичному плані, тобто формально, але не завжди семантично. Аналіз структур вторинної предикації вимагає передусім їх співвідношення зі структурами первинної предикації. Останні характеризуються узгодженням підмета та присудка у поверхневій структурі. Наявність суб'єкта та предиката в глибинній структурі отримує інше поверхнєве вираження в структурах вторинної предикації.

Вторинну предикацію (термін вперше використано у 1928 р. у праці Г. Поутсма) в англістиці досліджували: у порівнянні з первинною предикацією (О.І. Бродович, Н.М. Сазонова); у складі вчення про предикативні конструкції (Е.Я. Мороховська); у теорії синтаксису простого речення (Н.М. Сазонова).

У роботі вторинну предикацію розглядаємо як предикацію “другого” плану, що можлива лише за наявності первинної предикації та залежна від неї. Слушно зазначити, первинна предикація – тип зв’язку, що формує речення. Вторинна предикація не формує речення, а встановлює додаткові ознаки чи відношення між елементами речення.

Речення зі структурами вторинної предикації є не простими, а ускладненими у структурному та семантичному планах, а також поліпредикативними (М.Я. Блох, О.М. Прохорова, А.Г. Швець).

Система безособових форм дієслова в англійській мові представлена трьома формами – інфінітивом (Infinitive), інговою формою, тобто герундієм (Gerund) і дієприкметником I (Participle I) та дієприкметником II (Participle II). З цього приводу у нашій роботі дотримуємося погляду таких вчених, як Л.С. Бархударов, М.Я. Блох, Г.Г. Почепцов, Н.М. Раєвська, Я.И. Рецкер, які пропонують критерій групування СВП за визначенням граматичного типу компонента, що виконує функцію вторинного присудка: СВП з інфінітивом, СВП з дієприкметником I та II, а також СВП з герундієм.

Нами було розглянуто особливості перекладу СВП з безособовими формами дієслова українською мовою на прикладі роману американського письменника С. Кінга «Острів Дума» [2]. Літературний переклад цього твору був здійснений О. Красюком [3].

У результаті аналізу оригіналу було виявлено 293 випадки використання автором інфінітивних конструкцій. Серед них: об’єктні інфінітивні конструкції – 64,51% (189 випадків), суб’єктні інфінітивні конструкції – 27,30% (80 випадків), інфінітивні конструкції з прийменником *for* – 8,19% (24 випадки).

Дослідження даного твору показало, що у процесі перекладу українською мовою найбільш вживаним способом передачі об’єктних інфінітивних конструкцій є підрядне речення: зі 189 випадків вживання даних конструкцій, 122 було передано цим способом:

*I didn't care about home field advantage; I only wanted **him to watch** his driving.*

*Мене не обходила ніяка гра; мене турбувало, **щоб він краще назирав** за дорогою.*

Менш поширеними способами передачі даних конструкцій є просте речення, в якому інфінітив передається дієсловом в особовій формі (9 випадків) та іменником (5 випадків):

*The orange was too bright, it made the **boots look** new when they weren't, but the idea was right.*

*Мій оранжевий був надто яскравим, через це **черевики виглядали** новими, а вони такими не були, проте сама ідея була вірною.*

*Looking at them made **me want** to draw again ...*

*Вид пальм викликав в **мені бажання** малювати.*

Також було виявлено 3 випадки, коли інфінітив, що входить до складу даних конструкцій, перекладали дієприкметником:

*I suppose I did know, but it was nice to hear **someone else say** it out loud.*

*Мені здавалося, я й сам це знав, проте було приємно чути це **промовленим** уголос **кимось** іншим.*

Необхідно зазначити, що поширеним способом передачі суб’єктних інфінітивних конструкцій з активним станом дієслова-присудка є прості речення зі вставними словами або частками (59 прикладів):

All I can say is that at the time I seemed to have no choice.

Можу лише сказати, що тоді я, здавалося, не мав іншого вибору.

При перекладі суб'єктних інфінітивних конструкцій з пасивним станом дієслова-присудка використовуються підрядні (9 випадків) та прості речення (12 випадків):

She is known to dance best at her school, although she will never admit that.

Відомо, що вона танцює краще за всіх у своїй школі, хоча сама цього ніколи не визнає.

I was ordered to take a leave of absence.

Мені було наказано німу у відпустку.

Інфінітивні конструкції із прийменником for українською мовою перекладалися:

- підрядними реченнями (18 випадків):

All I want is for you to confront him when he comes back.

Я тільки хочу, щоб ти зустрілася з ним, коли він повернеться.

- інфінітивом з іменником або займенником у давальному відмінку (бвипадків):

It was time for the American Primitive to ululate.

Саме час Американському примітивісту заревіти.

Під час аналізу оригіналі було виявлено 162 випадки використання автором дієприкметникових конструкцій. Серед них: абсолютні дієприкметникові конструкції – 51,85% (84 випадки); об'єктні дієприкметникові конструкції – 41,36% (67 випадків); суб'єктні дієприкметникові конструкції – 6,79% (11 випадків).

Дослідження українського перекладу роману «Острів Дума» показало, що засобами відтворення абсолютних дієприкметникових конструкцій українською мовою є:

- просте речення у складі складного безсполучникового (31приклад):

Spitting and coughing I crawled out of the water, my hair hanging in my eyes.

Кахляючи й відплювуючись, я виповз з води, волосся звисало мені на очі.

- сурядне речення (16 випадків):

I lay there a moment, confirming to myself that I was still alive, then got to my knees, my hip aching fiercely.

Я трохи полежав, упевнився, що ще живий, відтак піднявся навколішки, але стегно мені дико боліло.

- підрядне речення (16 прикладів):

We passed one book-lined room, an actual suit of armor brooding in the corner.

Ми проминули одну – з заставленими книжками стінами – кімнату, де в кутку стояв справжній лицарський обладунок.

- дієприслівниковий зворот (13 випадків):

She stood on pilings, her chin jutting over the high-tide line.

Вона стояла на палях, випхавши свою щелепу над лінією високого припливу.

- самостійне просте речення (8 випадків):

These were not the Great Beach Walks I took later, and I even couldn't get through these short outings, my bad hip crying for mercy.

Ще не настав час Великих Пляжних Прогулянок, яким я присвятив себе пізніше, проте я не витримував навіть цих коротких вилазок. Моє знівечене стегно благало пощади.

Способами передачі об'єктних дієприкметникових конструкцій в українському перекладі роману «Острів Дума» стали:

підрядне додаткове речення (29 випадків):

*I can see **you shying** away from the word with that patented sidelong frown of yours, but there is no other word.*

*Я так і бачу, як **ти** насулено, чисто в своєму сором'язливому стилі, **дистанціюєси** від цього слова, але іншого терміну просто нема.*

- іменникове сполучення (17 випадків):

*I limped across the living room toward the kitchen, meaning to put together a sandwich, when I saw the message **light** on the answering machine **blinking**.*

*Я пошуктильгав через вітальню до кухні, маючи намір зліпити собі сандвіч, але помітив **блимання вогника** на автовідповідачі.*

Також при відтворенні об'єктних дієприкметникових конструкцій українською мовою перекладач в 11 випадках використовував підрядне обставинне речення та 6 випадках речення, в якому іменник (або займенник) було трансформовано у додаток, а дієприкметник II – у присудок:

*I remembered **her looking** at me the same way when she was four; asking me if there was any magic like in fairy tales.*

*Я згадав, коли так само **вона дивилася** на мене, коли їй було чотири роки, питаючи, чи існує насправді така магія, як у казках.*

Результати аналізу перекладу й оригіналу засвідчили, що у 4 випадках об'єктну дієприкметникову конструкцію було перекладено словосполученням, яке в своєму складі має займенник, прийменник та іменник:

*It occurred to me that I'd never seen **him reading** as he sat in his striped chair; but I didn't mention it.*

*Мені спало на думку, що я жодного разу не бачив **його з книжкою** на цьому смугастому стільці, проте я промовчав.*

Під час дослідження перекладу твору «Острів Дума» було встановлено, що способом передачі суб'єктних дієприкметникових конструкцій українською мовою є підрядне додаткове речення.

***They had been seen standing** by my bed when I was faint.*

*Бачили, як **вони стояли** біля мого ліжка у момент мого непритомного стану.*

У процесі дослідження оригіналу також було виявлено 62 випадки використання автором герундіальних конструкцій, які при перекладі українською мовою передавалися:

- підрядними реченнями (47 випадків):

*Do you think **she's the one who left that message** on my answering machine about this island not being a lucky place for daughters?*

*Як ти вважаєш, це вона залишила повідомлення на моєму автовідповідачі про те, що цей **острів** є нещасливим місцем для дочок?*

- іменниковими сполученнями (15 випадків):

*It was like the **Ghost of Christmas Yet-To-Come visiting** Uncle Scrooge.*

*Це як **візит Привиду** Навближення Різдва до дядька Скруджа.*

Отже, аналіз засобів передачі конструкцій з безособовими формами дієслова на матеріалі українського перекладу роману С. Кінга «Острів засвідчив, що об'єктні інфінітивні конструкції перекладаються підрядними (63%) та простими (27%) реченнями. У простих реченнях інфінітив може перекладатися інфінітивом, особовим дієсловом, іменником, дієприкметником.

Суб'єктні інфінітивні конструкції з пасивним станом дієслова-присудка перекладаються як підрядним (11,2%), так і простим (15%) реченням, а з активним станом дієслова-присудка – простим реченням зі вставними словами та частками (73,8%).

Інфінітивні конструкції з прийменником *for* відтворюються за допомогою підрядних речень (75%) та інфінітива з іменником чи займенником у давальному відмінку (25%).

Абсолютні дієприкметникові конструкції передаються простим реченням у складі складного безсполучникового (36,9%), сурядним реченням (19%), дієприслівниковим зворотом (15,5%), підрядним обставинним реченням (13,1%), окремим реченням (9,5%), а також підрядним означальним (6%). Засобами перекладу об'єктних дієприкметникових конструкцій виступали підрядне додаткове речення (43,3%), іменникове сполучення (25,4%), підрядне обставинне речення (16,3%), речення, в якому іменник/ займенник трансформовано у додаток, а дієприкметник II – у присудок (9%), а також прийменниково-іменникове сполучення (6%). Суб'єктні дієприкметникові конструкції перекладали лише підрядним додатковим реченням.

Способами передачі герундіальних конструкцій українською мовою були підрядні речення (75,8%) та іменникові словосполучення (24,2%).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кармишева І.Д. Структурні та функціональні особливості вторинної предикації в сучасній англійській мові (досвід формально-граматичного моделювання): автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Кармишева Ірина Дамірівна. – К., 2005. – 19 с.
2. Електронний ресурс: <http://lit.knigka.info/>
3. Кінг С. Острів Дума [пер. з англ. і комент. О. Красюка]. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2008. – 688 с.